

Kinga Banderowicz

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

O stylu urzędowym poznańskich archiwaliów doby średniopolskiej

I.

Zrealizowany w poznańskim ośrodku onomastycznym projekt badawczy pt.: *Nazwiska mieszkańców Poznania na tle antroponomastykonu innych miast wielkopolskich i ewolucji polskiego systemu antroponimicznego* bazował na bogactwie onimów wyekscerpowanych z wielkopolskich źródeł archiwalnych. Zespół badawczy wynotowywał poświadczenia, nierzadko wraz z szerokim kontekstem, ze źródeł istotnych dla ówczesnego ustroju miasta. Do badań wykorzystano zatem dokumenty rękopiśmienne typu: księgi przyjęć do prawa miejskiego¹, akta sądownictwa niespornego ławy (rezygnacje), akta sądu wójtowskiego i ławniczego, testamenty, księgi podatkowe (w tym rejestry czopowego², podymnego³, pogłównego⁴, szosu⁵, ungeltu⁶) oraz księgi wilkierzy

¹ Materiał opracowano w ramach grantu promotorskiego Nr N N 104 119 538 pt.: *Nazwiska nowych obywateli poznańskich na podstawie ksiąg przyjęć do prawa miejskiego (1575–1793)*. Studium onomastyczno-socjologiczne.

² Był to jeden z najważniejszych dochodów skarbowych. Niekiedy nazywany był akcyzą, ponieważ płacono go od napojów alkoholowych (piwa, wina, miodu i wódki).

³ To stała danina pobierana od domu mieszkalnego, tzw. dymu. Płacili go mieszczenie, chłopci i szlachta zagrodowa. Z czasem zwolniono z obowiązku jego uiszczania szpitale, szkoły, plebanie, browary, słodownie i cegielnie.

⁴ Charakterystyczny dla Polski przedrozbiorowej podatek nakładany na określone grupy mieszkańców. „Od głowy” płacono między innymi świętopietrze. W związku z zagrożeniem tatarskim i krzyżackim pogłównie ciążyło także na szlachcie i duchownych; jego wysokość uzależniano od pozycji danej osoby w hierarchii społecznej i od pełnionych urzędów.

⁵ Szos był podatkiem od majątku (domu i warsztatu rzemieślniczego). Płacili go mieszczenie na rzecz skarbu państwa. Rozkład wysokości tej należności ustalała każdorazowo rada miejska.

⁶ Oznaczał podatek płacony przez zagranicznych kupców przybywających do danego miasta.

i dochodów miejskich. Przedmiotem naszego zainteresowania były ponadto księgi metrykalne. Zgromadzony materiał źródłowy wyzyskiwał archiwalia, których cezura powstania przypadła na lata 1512–1793. Był to więc wyłącznie okres, który z językoznawczego punktu widzenia umownie klasyfikuje się jako dobę średniopolską (trwającą od początków XVI wieku do ósmego dziesięciolecia XVIII wieku).

Dwa z wyżej wymienionych źródeł archiwalnych, wybranych do niniejszego tekstu na zasadzie kontrastu, uczyniłam przedmiotem badań nad stylem dawnej polszczyzny. Dla celów poznawczych wytypowałam zatem *księgi przyjęć do prawa miejskiego*⁷ (1575–1793) oraz *akta sądu wójtowskiego*⁸ (1538–1694). Ponad dwustuletni okres ich nieprzerwanego prowadzenia pozwolił na przeprowadzenie analiz diachronicznych istotnych z tego względu, że w tak długim czasie mogły w nich zajść rozmaite zmiany językowe lub/i kancelaryjne (wymuszone chociażby rotacją pisarzy miejskich).

Stan zachowania i stopień czytelności obu typów badanych tu kancelaryjnych źródeł dokumentacyjnych poznańskiego środowiska pozaliterackiego są wyraźnie zróżnicowane. Dokumenty mają formę czystopisową, są to zatem indukty utworzone przez przepisanie ręką miejskiego skryby luźnych notatek brulionowych (*protokolony*) do zszytych wcześniej ksiąg prowadzonych w układzie chronologicznym. Umieszczone w księgach wpisy w niewielkim stopniu poddawane były uzupełnieniom, korekcie i działaniom typograficznym. W pojedynczych miejscach porównanie tych samych zapisów z brudnopisu oraz pierwopisu pozwala wskazać wniesione poprawki (np. dopisanie brakującego imienia lub korekta kwoty pieniężnej). Jeżeli dochodziło do poważniejszych zmian edytorskich to najczęściej dokonywano wykreślenia całych passusów lub dopisywania mniejszą czcionką sentencji powyrokowych czy też stwierdzano fakt dostarczenia wymaganych, niezbędnych dokumentów. W związku z powyższym można chyba przyjąć, że już w brudnopisie tekst nabierał ostatecznego kształtu.

⁷ [Album Civitatis Posnaniensis] Sequuntur nomina et cognomina personarum iuri civili adscriptarum (7 I 1575 – 27 IX 1793), 771 ss.; sygnatura I 273 AC oraz Album Civitatis S. R. Mtis. Posnaniae anno domini 1709 renovatum tempore proconsulatus Francisci Hertel et Michaelis Gabrielis Kostrzewski (17 X 1721 – 20 IX 1793), 108 ss.; sygnatura I 274 AC.

⁸ Actorum advocati liber quintus ab anno 1538 ad annum 1544 (9 I 1538 – 6 IX 1543), 138 kk; sygnatura I 366 ASW; Acta coram iudicio d. Advocati civitatis Posnaniensis (17 IV 1551 – 23 V 1554), 281 kk; sygnatura I 371 ASW; Acta sequenta sub anno domini 1577 praesidente spectabili et excellentissimo domino Valentino Reschka philosophiae et medicinae doctore avvocato a spectabili mgstratu Posnaniensi in annum electo, gesta et conscripta... (1577–1580 r.), 731 kk; sygnatura I 379 ASW; Acta spectabilis d. Advocati Posnaniensis... gesta et conscripta (2 I 1630 – 17 III 1632), 914 ss; sygnatura I 401 ASW; [Acta relationum iudicii advocatialis Posnaniensis] ... sub notariatu honorati Gasparis Królikowicz officii presentis iurati notarii (7 I 1690 – 27 V 1694), 362 kk; sygnatura I 442 ASW.

Omawiane księgi kancelaryjne stanowią źródło szczególnej wartości danych cennych z punktu widzenia nie tylko historyka oraz archiwisty lecz także i językoznawcy. „Ów pierwszorzędny materiał źródłowy, służy między innymi do badań ustrojowych, dziejów prawa, dawnych stosunków gospodarczych, społecznych i kulturalnych, a ponadto może przyczynić się do poznania historii odmian polszczyzny czy szczegółowego opisu procesu kształtowania się poszczególnych rodzajów i gatunków miejskich dokumentów”⁹.

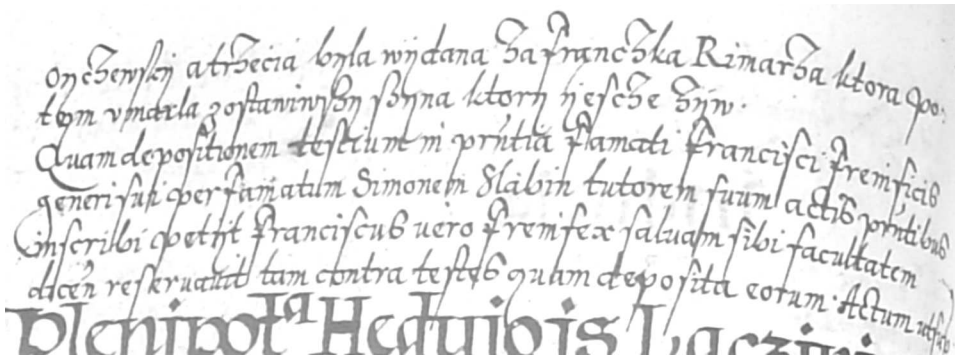
Archiwalia, wzięte tu na warsztat, w przeważającej mierze dokumentują uniwersalny wówczas język praktyk kancelaryjnych, czyli łacinę. Dopiero wraz z upływem lat wzrasta liczba całych wpisów w języku polskim. Wcześniej można zaś zaobserwować (rozwijające się samodzielnie względem głównego tekstu łacińskiego) polskie przekłady, parafrazy lub streszczenia pierwotnego tekstu. Najczęstsze są jednak polskie roty (łac. *rotula*, *rotulus* ‘spis, streszczenie, program’) stwierdzające stan faktyczny sprawy, np. *Testimonia ad instia'm Reginae Wąsowej*¹⁰

*IBidem personal[ite]r comparens Famatus Stanislaus Schmidell Civis Posna[nie]n-
 sis ad instantiam præfatam ut veritatis testimonium perhiberet ci-
 tatus sponte et libere sub iuramento suo ibidem coram officio præsti-
 to factus est. Isz wie pewny ze po śmiercy Nyebofczyka Mi-
 kolaya Wąsza Rymarza zostało pyeczioro dzyczecz ktore myal
 zReginą zoną sżwą, wyje też ze dwu szinow po śmiercy oyczewsky
 zabitho Wocziecha u pana Barthofsa Zlothnika a Lukasa
 szm Krakowie, umarly też dwie czorcze niewydane po śmiercy*

*IBidem personal[ite]r' comparens Famatus Stanislaus Schmidell Civis Posna[nie]n-
 [sis] ad instantiam præfatam ut veritatis testimonium perhiberet citatus sponte et
 libere sub iuramento suo ibidem coram officio præstito factus est. Isz wie pewny ze
 po śmiercy Nyebofczyka Mikolaya Wąsza Rymarza zostało pyeczioro dzyczecz ktore
 myal zReginą zoną sżwą wyje też ze dwu szinow po śmiercy oyczewsky zabitho
 Wocziecha u pana Barthofsa Zlothnika a Lukasa w Krakowie, umarly też dwie
 czorcze niewydane po śmiercy*

⁹ Banderowicz 2010.

¹⁰ Wszystkie ekscerpty z materiału źródłowego podaję w transliteracji.

onczewsky atrzeciia była wydana za Froncka Rimarza która potym umarla zostawivszy szyna który yescze zyw. Quam depositionem testium in pr[æ]sentia Famati Francisci Frenificis generisui per Famatum Simonem Slabin tutorem suum actis p[re]sentibus inseribi petyt Francisci vero Frenifex salvam sibi facultatem dice'n[s] reservavit tam contra testes quam dep[re]sita eorum. Actum ut supra. (1579 r., s. 437/8, sygnatura I 379)

II.

Oba typy rękopiśmiennych archiwaliów wykorzystane dla potrzeb niniejszego tekstu stanowią ważne i wszechstronne źródło do badań nad stylem kancelaryjno-urzędowym dawnej polszczyzny. W dokumentach tych bezwzględnie pojawiają się zapisy regulujące stosunki społeczne mieszkańców historycznego Poznania. Myślę tu chociażby o składanych w obecności urzędników miejskich lub sądowych zeznaniach czy przysięgach, w konsekwencji których odnajdywano przyczyny konfliktów i doprowadzano do interpersonalnej równowagi. Strony pokrzywdzone mogły dokonywać protestacji i okazywać zadane im rany. Ławnicy przeprowadzali obdukcje zwłok oraz oględziny na miejscu przestępstwa. Urzędnicze kolegia zajmowały się ponadto sprawami cywilnymi, przesłuchaniami świadków, przeprowadzaniem wizji lokalnych, pośmiertnych inwentarzy dóbr oraz sporządzaniem testamentów. Dodatkowa wartość owych kancelaryjnych tekstów polega na tym, że precyzyjnie wskazują nadawcę i adresata oraz zawierają utarte formuły, w których znajdują się zarówno pojedyncze wpisy (*księgi nadań obywatelstwa*), jak i całe umowy, postanowienia, rozkazy lub zeznania (*dokumenty sądowe*).

Akta sądu wójtowskiego klasyfikuje się jako księgi sądowe rozpowszechnione już od końca XIV wieku. Początkowo były rejestrem pozwów, świadków, rot i zasądzonych kar. Potem przybrały postać protokołów czyn-

ności dokonywanych przez sąd lub wobec niego. W XVI wieku przyjęło się prowadzenie ksiąg podwójnych: protokołów i indukt, o których wspomniano powyżej. Poza postanowieniami, wyrokami sądowymi oraz zapisami czynności sądowych księgi wójtowskie gromadziły wpisy istotne np. dla obrotu prawnego. Mogły to być między innymi:

- **protestacje/manifestacje** dotyczące wszelkich przypadków naruszenia prawa;
- **relacje**: zeznania związane z czynnościami prawnymi;
- **inskrypcje**, czyli akty woli (np. umowy dotyczące nieruchomości, kupna–sprzedaży, darowizny, wendycje¹¹, intromisje¹², rezygnacje¹³, itp.).

Księgi przyjęć do prawa miejskiego (*libri iuris civilis*) to archiwalia zawierające protokoły sporządzane w związku z nadaniem praw obywatelskich nowym osadnikom miejskim. Były to czystopisowe rejestry kolejnych wpisów na bieżąco umieszczane w księgach należących do rady miejskiej. W poszczególnych zapiskach podawano szczegółowe informacje o przybyściach. Aby zostać przyjętym do obywatelstwa należało spełnić surowe warunki. Trzeba było posiadać świadectwo urodzenia z legalnego związku oraz dokument potwierdzający wiarę katolicką. Ponadto władze miejskie oczekiwały od przybysza nabycia w mieście nieruchomości i wpłacenia stosownej grzywny. Kandydat na obywatela przedstawiał też radzie jednego lub dwóch zamożnych mieszczan, którzy świadczyć mieli o powadze powziętego zobowiązania. Po uzyskaniu akceptacji władz dochodziło do właściwej naturalizacji¹⁴: migrant składał przysięgę, na mocy której stawał się mieszczaninem i był wpisywany do księgi przyjęć. W przypadku wyprowadzenia się z miasta obywatel (przynajmniej teoretycznie) tracił prawa miejskie na stałe.

¹¹ *Venditio* (sprzedaż, licytacja) – rodzaj kontraktu na podstawie którego jedna strona zobowiązywała się, że zapewni spokój posiadania określonej rzeczy drugiej stronie – kupującemu. Ten zaś zgadzał się na zapłacenie sprzedawcy pewnej kwoty pieniężnej tytułem zadatku, który gwarantował wykonanie umowy.

¹² *Intromissio* (wwiązanie) oznaczało wejście w posiadanie przez symboliczne wejście na grunt, zapalenie ogniska i obejście granic. Intromisji dopełniał woźny w obecności świadków – dwóch szlachciców i za potwierdzeniem osób bezpośrednio sąsiadujących z gruntami. Jeżeli ci w przeciągu trzech lat i trzech miesięcy nie wytoczyli procesu o naruszenie granic, to po upływie tego okresu nie mieli już prawa zgłaszać podobnych skarg.

¹³ *Resignatio* (zdanie, wywiązanie) to przeniesienie prawa własności. Zbывca rezygnował z danej własności przez wypowiedzenie formuły zrzeczenia się, którą od połowy XIV wieku wygłaszano przed sądem ziemskim. Wiązało się to z wpisem odpowiedniej inskrypcji do akt sądowych.

¹⁴ Naturalizacja (fr. *naturalisation*) – to nabycie obywatelstwa państwa, na terytorium którego cudzoziemiec się osiedlił. Proces naturalizacyjny wszczyna się na wniosek osoby zainteresowanej uzyskaniem obywatelstwa.

III.

Scharakteryzowane wyżej typy rejestrów miejskich z założenia realizują oficjalną odmianę języka; innymi słowy styl kancelaryjny czy też styl urzędowy, a więc taki, którym posługują się ludzie w oficjalnych sytuacjach komunikacyjnych¹⁵. Zakładają one nierównorzędną relację nadawcy i odbiorcy oraz konstruują obraz świata, w którym komunikat przesyłany jest między elementami ustanowionej zgodnie z prawem społeczności a nie między osobami. Powoduje to, że tego typu teksty cechuje wypowiedzeniowa bezosobowość (3. os. l. poj.), brak wskazań wykonawcy czynności, maksymalna petryfikacja utartych schematów, formuliczość i sztafpowność. Hiperoniemiczne wobec ponad 5500 illokucyjnych wpisów nadania obywatelstwa jest pojęcie **paralelizmu**. To ten rodzaj powtórzeń, który polega na występowaniu analogicznych (podobnie zbudowanych) i realizujących ten sam schemat równoległych formalnie lub/i znaczeniowo elementów. Odmianą paralelizmu właściwą dla poznańskiej księgi jest *nawrót* polegający na wariacyjnym (wymiana danych onimicznych) powtórzeniu wersu, co doskonale obrazują poniższe (losowo wybrane) wpisy z ksiąg przyjęć do prawa miejskiego:

Wielmożny JmPan Karol Jerzy Gottfryd Glawe Chrabia na Kolbiele, JKMci Szambelan y Konsyliarz tajny, za uczynioną podług Prawa Submisyją w Księgę Mieszczan zapisanym został. Działo się na Ratuszu Poznane Dnia 18. Miesiąca Lipca Roku P^o 1791. Karol Glawe.

Wielmożny JmPan Karol Jerzy Gottfryd
Glawe Chrabia na Kolbiele, JKMci Szam-
belan y Konsyliarz tajny, za uczynioną
podług Prawa Submisyją w Księgę
mieszczan zapisanym został. Działo się
na Ratuszu Poznane Dnia 18. Miec.
siąca Lipca Roku P^o 1791.
Karol Glawe

¹⁵ „Zachowania te cechuje świadomość istnienia dystansu między rozmówcami, który może przybierać różne postaci.” (por. Wilkoń 2000, s. 57).

lub

*Christophorus Hoffman currifex in album Civium adscriptus et connumeratus. Sab-
bato an[te] diem. S. Valentij. Anno ut sp.[ra] / 1575/*

Diametralnie różnym, choć także pierwotnie mówionym, rodzajem ksiąg miejskich realizujących odmianę kancelaryjną są *akta sądu wójtowskiego*. W odniesieniu do nich używa się łacińskiego terminu **silva rerum**, który idealnie koresponduje i z formą, i z treścią archiwalnych ksiąg. Obserwacja *formy* ksiąg potwierdza zasadność użycia powyższego określenia, ponieważ identyfikacja prawna mieszkańców miasta i związanych z nimi spraw odbywała się na dwa sposoby: oficjalnie (w łacińskim incipicie) oraz poprzez tekst w dłuższych fragmentach potocznej polszczyzny zbliżonej do języka mówionego, np. *Depositio testis ad instantiam Christopheri Rydh.*

*Ad Officium Spectabilis Dn'i Advocati Civitat' Posnania citari fecit Spectabilis
D. Christopherus Rydth, Civis et Mercator (...)*

i dalej

Ifz gdy s Frankforthu ad oderam szedl ku Poznaniowi na szedl przed Repinem Furmana Mathysa Dylla, który wiosl we Czterech koniach Wos thowarou do Posnania y tak się znim vdal wdroke podle woza piechotą idącz a gdy prychnali do Templu' rano ta' slyszal iako omieniony Furma' Zenie Czelnika Miedzzyrzecskie^o Mikolaia Hofmana y Sinowi iego opowiedzial sżsc sżtuk albo fasy Christophu Ryda towaru a dwie faszce Salomona Ryndera y swoie Stery konie sktoremi do Poznania iedzie za daiąc od nich kwitaty: (...).

Wiß gdy s Frankfortzu ad odezam Bedl ku Poznaniowi na Bedl

przed Repinem Furmana Mathysa Dylla, który wiośł we czterech koniach
 wos thowarou do Poznania y tak się z nim uwał w drogę podło wosa piecho:
 ta idaoß agdy przychali do Templu rano ta slybał iako omieniony Furma
 Zenie Gelnika Miedzy Beeskie^o Mikolajia Hofmana y Sinowi jego opo:
 wiedbiał Besoßtuk albo fasz Christophu Ryda towaru a dwie faszce
 Salomona Ryndera y swoie Stery konie sktozemi do Poznania iedsie sa
 daiae od nich Kwitaty: alemu odpowiedziała Zona Gelnikowa ze icj
 daiae od nich Kwitaty: alemu odpowiedziała Zona Gelnikowa ze icj

Sylwiczność dokumentu potwierdzają także **konstrukcje analityczne i rozbudowana składnia**, np.: *ten to Lukasz przyiął iednak zas potym tegosz dnia onze thowar (tak iako mu otym dano sprawę) złożył.*

Podobną epizodycznością, ulotnością, polifonicznością, różnorodzajowością pojawiających się osób oraz luźną kompozycją cechuje się *treść* akt wójtowskich. Sylwiczne akta sądowe charakteryzuje **mniejszy rygorystyczny formalny i dyrektywność** (stanowienie; wyznaczanie zasad działania) wyrażająca się w formułowaniu nakazów, pozwoleń lub zakazów. Wymusza to z kolei stosunkowo wysoką frekwencję wyrażen: *stał się kontrakt, z rozkazania urzędu niniejszego, zakazał, np. Jsz zroskazania urzędu niniejszego na sądanie wyzy mianowane wdzien Świętego Szczepana blisko przeszły chodziel do Lukasz Wymieczizloba yiemu zapowiedział y zakazał (podkreślenia moje – K. B.); które pieniądze tho iest stho grziwien dala darowala y odkazala po smierci swey do klastoru sviethi Katharziny pannom; Wszytkim w obce y kazdemu zosobna komu to wiedziec nalezy Oznaimuie y Swiadectwo daie; Ja Zygmunt przysięgam Panu Bogu Wszzechmogącemu; tak mi Pan Bog pomosz y niewinną meka Syna iego.*

W planie treści należy ponadto wspomnieć o typowych **powtórzeniach wyrazowych**, np. (...) *ktore trzystha złotych natim grunczie dzieci miały ktori grunth terasz ukupiel tenze oyczim ktori lezy miedzi Stanislawem Sloszarzem ziedny strony wedle mostu na Nowy grobliei na ktore trzista złotych ma tenze oyczim obligacią uczynicz natimze grunczie; **wielości wyrażen ekspresywnych, potocznych i emocjonalnych**, np.: *Naprzod Nos Spuchły okrwawiony Item Wargi Opuchłe Zwierzchnie y Spodnie Item Pod Okiem prawym nalicach Sinosc Item krew przentował tak na Żupanie ciekłą znosa, iak tez na chustce która mu zgęby, z wargow y nosa ciekła od bicia pięścią gwałtownego po kilka nascie razy Co dowiodł y oswiadczył na przeciw sławetnemu Panu Iqnowi Luftkowiczowi krawcowi Mieszczaninowi Poznan który mu te razy pozadawał, bez Zadney okazji, dnia wczorayszego ogodzi-**

nie Osmy w Noc pięscoami na piuże u Pana Rybskiego a potom go do domu iego naszedł, z Szablą gołą y z pistutetami, y iego Słowami nie ucciwemi Zelzyty y w noc ogodzinie Dziewiąty, y Zabiciem Strzeleniem odgrazał. O co się Przeciwo Niemu uroczyście protestował Obiecuiąc się nim oto prawnie czynie.

Z uwagi na moc ustawodawczą ksiąg sądowych również potoczna polszczyzna zachowywała elementy stylu urzędowego. Precyzyjność, zrozumiałość, wykluczenie nieprawomocnych interpretacji zapewniało wskazanie: **(sub)gatunku tekstu / określenie sprawy**, np. *Quietatur Moizesz Iudeus; Decreta; Depsitio testis ad instantiam, Testimonium, itp.*; **określenie czasu**, np.: *dnia wczorayszego ogodzinie Osmy w Noc; isz wczorajszego dnia; pewnego czasu; czasu pefnego teras niedawno; wdzien Świętego Szczepana*; **wskazanie wystawcy, nadawcy komunikatu**, np.: *Jsz zroskazania urzędu niniejszego*.

Chociaż gatunki tekstów (ponad 50 różnych typów) umieszczone w dokumentach sądu wójtowskiego są ze sobą blisko spokrewnione, to każdy ma swe specyficzne cechy i inną kompozycję całości. Mimo to realizują kancelaryjno-urzędową odmianę języka, która ma długą historię, „(...) sięga w przypadku polszczyzny okresu średniowiecza. Składały się na nią głównie gatunki takie jak *ortyle, roty, statuty*, a więc gatunki związane z sądownictwem oraz prawem (...). Wewnętrzne podziały w obrębie *mowy urzędowej* są duże, co związane było z wielością funkcji administracyjnych władzy państwowej, regionalnej, lokalnej.” (Wilkoń 2002: 244)

IV.

Diachroniczny ogląd języka ksiąg miejskich Poznania pokazuje ukształtowany już niemalże od początku doby średniopolskiej standard rękopiśmiennej polszczyzny stylu kancelaryjno-urzędowego, co niewątpliwie wiązać należy między innymi z wysoką rangą wielkopolskiego ośrodka. Uwidocznione rozbieżności między tekstami sylwicznymi i polifonicznymi (*akta sądu wójtowskiego*) a schematycznie paralelnymi (*księgi przyjęć do prawa miejskiego*) mają źródło w różnorodności gatunkowej, a być może także i w odmienności społecznej mieszczan.

Literatura

Banderowicz K., 2010, *Zróznicowanie gatunkowe stylu urzędowego doby średniopolskiej (na przykładzie poznańskich akt sądu wójtowskiego)*, [w:] *Język – tekst – kultura*, „Prace Komisji Językoznawczej Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego Nr XX”, pod red. H. Barwickiej, Bydgoszcz, s. 81–91.

Gloger Z., 1972–1903, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, Warszawa.

- Kość J., 1992, *Księgi miejskie jako źródło do historii odmian polszczyzny*, [w:] *Odmiany polszczyzny XVII wieku*, H. Wiśniewska, Cz. Kosyl (red.), Lublin.
- Maisel W., 1961, *Sądownictwo miasta Poznania do końca XVI wieku*, Poznań.
- , 1963, *Poznańskie prawo karne do końca XVI wieku*, Poznań.
- Sondel J., 2006, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków.
- Szymański J., 1983, *Kancelaria i dokument a księga wpisów oraz Uwagi o zasadach dawnego przewodu sądowego*, [w:] *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa.
- Wilkoń A., 2000, *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice.
- Wilkoń A., 2002, *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*, Kraków.

On official style of the Poznań archive records of the mid-Polish age

Summary

The subject of the article deals with the analysis of the urban registers of Poznań of the mid-Polish period (dated from the beginning of the 16th century to the 80s of the 18th century). Contrasted with each other, there are two types of the great-Poland's source documents (the urban law registers and the alderman's records) which are taken as a point of departure for the discussion on the official – formal style. It is characterized by the inequality of a contact between the writer and the reader, as well as by the construction of a reality in which a message is sent not between two autonomous subjects, but between the elements of a legally constituted community. Therefore, these texts are strongly petrified and conventional, parallelly built (repetitions of identical structures), or, both in the plan of a content and in the plan of the expression, produced in analytical constructions and with the multitude of expressive and emotional phrases.